

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

*Traducere neoficială a variantei engleze a hotărârii,
efectuată de către asociația obștească „Juriștii pentru drepturile omului”*

SECȚIUNEA A PATRA

**CAUZA PARTIDUL POPULAR CREȘTIN DEMOCRAT c.
MOLDOVEI**

(Cererea nr. 28793/02)

HOTĂRÂRE

STRASBOURG

14 februarie 2006

DEFINITIVĂ

14/05/2006

*Această hotărâre va deveni definitivă în modul stabilit de articolul 44 § 2 al
Convenției. Ea poate fi subiect al revizuirii editoriale.*

În cauza Partidul Popular Creștin Democrat c. Moldovei,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secțiunea a Patra), întrunită în cadrul unei Camere compuse din:

Sir Nicolas BRATZA, *Președinte*,

DI J. CASADEVALL,

DI M. PELLONPÄÄ,

DI R. MARUSTE,

DI S. PAVLOVSKI,

DI J. BORRERO BORRERO,

DI J. SIKUTA, *judcători*,

și dl M. O'BOYLE, *Grefier al Secțiunii*,

Deliberând la 24 ianuarie 2006 în ședință închisă,

Pronunță următoarea hotărâre, care a fost adoptată la acea dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află cererea (nr. 28793/02) depusă împotriva Republicii Moldova la Curte, în conformitate cu prevederile articolului 34 al Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale („Convenția”), de către Partidul Popular Creștin Democrat („reclamantul”), la 8 iulie 2002.

2. Reclamantul a fost reprezentat de către dl Vitalie Nagacevski și dl Vladislav Gribincea, avocați din Chișinău. Guvernul Republicii Moldova („Guvernul”) a fost reprezentat de către Agentul său, dl Vitalie Pârlog.

3. Reclamantul a pretins, în special, că dreptul său la libertatea de întrunire a fost încălcat ca rezultat al sancțiunilor impuse lui pentru organizarea adunărilor neautorizate.

4. Cererea a fost repartizată Secțiunii a Patra a Curții (articolul 52 § 1 al Regulamentului Curții). În cadrul acestei Secțiuni, Camera care va examina cauza (articolul 27 § 1 al Convenției) a fost constituită în conformitate cu articolul 26 § 1 al Regulamentului Curții.

5. La 1 noiembrie 2004, Curtea a schimbat componența Secțiunilor sale (articolul 25 § 1 al Regulamentului Curții). Această cauză a fost repartizată Secțiunii a Patra nou-constituită (articolul 52 § 1 al Regulamentului Curții).

6. Printr-o decizie din 22 martie 2005, Curtea a declarat cererea admisibilă.

7. Atât reclamantul, cât și Guvernul au prezentat observații cu privire la fondul cauzei (articolul 59 § 1 al Regulamentului Curții), iar Camera a decis, după consultarea părților, că o audiere cu privire la fondul cauzei nu a fost necesară (articolul 59 § 3 *in fine* al Regulamentului Curții).

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

8. Reclamantul, Partidul Popular Creștin Democrat („PPCD”), este un partid politic parlamentar din Republica Moldova, care, la momentul evenimentelor, era în opoziție.

1. Contextul cauzei

9. Spre sfârșitul anului 2001, Guvernul Republicii Moldova a făcut publică intenția sa de a introduce în școli studiarea obligatorie a limbii ruse pentru copiii cu vârsta de șapte ani și mai mult.

10. Inițiativa de mai sus a generat critici vehemente din partea opoziției și a provocat dezbateri publice aprinse.

11. La 26 decembrie 2001, fracțiunea parlamentară a PPCD a informat Consiliul municipal Chișinău despre intenția sa de a organiza o întâlnire cu alegătorii săi la 9 ianuarie 2002, în Piața Marii Adunări Naționale, în fața clădirii Guvernului. El a declarat că întâlnirea cu alegătorii va viza introducerea studierii obligatorii a limbii ruse în școli. El s-a bazat pe articolul 22 al Legii despre statutul deputatului în Parlament (a se vedea paragraful 35 de mai jos) care, potrivit PPCD, nu cere membrilor Parlamentului să obțină autorizație prealabilă pentru întâlnirile cu alegătorii lor.

2. Deciziile Consiliului municipal

12. Printr-o decizie din 3 ianuarie 2002, Consiliul municipal a calificat adunarea care urma să aibă loc la 9 ianuarie 2002 drept o „demonstrație” în sensul articolelor 4, 8, 12 și 13 ale Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor (a se vedea paragraful 36 de mai jos) și a autorizat grupul parlamentar al PPCD să o desfășoare în Scuarul Operei Naționale. El nu a motivat în niciun fel schimbarea locului desfășurării adunării.

13. Mai târziu, la 23 ianuarie 2002, Consiliul municipal a adresat o scrisoare Ministerului Justiției, informându-l că exista o discrepanță între prevederile Legii despre statutul deputatului în Parlament și cele ale Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor și că el nu știa pe care dintre ele s-o aplice. El a declarat *inter alia* că numeroși avocați cu renume susțineau ideea că deputații PPCD aveau dreptul să organizeze întâlniri cu alegătorii lor în Piața Marii Adunări Naționale conform prevederilor articolelor 22 și 23 ale Legii despre statutul deputatului în Parlament, fără a obține autorizație prealabilă. El a citat în acest sens opinia unui ombudsman, care considera că, deoarece articolul 23 al Legii despre statutul deputatului în Parlament proclama dreptul deputaților de a cere la fața locului încetarea

încălțării legii, deputații PPCD erau în drept să ceară încetarea pretinselor încălcări legate de introducerea studierii obligatorii a limbii ruse în fața sediului Guvernului, deoarece acesta era, de asemenea, sediul Ministerului Educației. Prin urmare, Consiliul municipal a cerut Ministerului Justiției să solicite Parlamentului o interpretare oficială a legislației în cauză.

14. La 26 ianuarie 2002, Consiliul municipal a emis o decizie, în care se prevedea *inter alia*:

„Având în vedere faptul că prevederile legislației interne și opiniile specialiștilor în drept sunt contradictorii în ceea ce privește demonstrațiile organizate de PPCD și luând în considerație impactul social de proporții pe care l-ar putea avea o eventuală decizie în această privință și consecințele pe care aceasta le-ar putea cauza, Consiliul municipal a adresat oficial Ministerului Justiției o solicitare de a cere Parlamentului o interpretare urgentă și oficială a legislației pertinente.... Astfel, decizia Consiliului municipal din 3 ianuarie 2002 se suspendă până la interpretarea oficială dată de Parlament.”

3. Adunările desfășurate de deputații PPCD

15. Între timp, la 9 ianuarie 2002, grupul parlamentar al PPCD a desfășurat o adunare în Piața Marii Adunări Naționale, în fața sediului Guvernului. El, de asemenea, a desfășurat adunări la 11, 13, 15, 16 și 17 ianuarie 2002. PPCD a informat Consiliul municipal din timp despre fiecare adunare, totuși, el nu a cerut autorizație în conformitate cu Legea cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor.

4. Scrisoarea de avertizare emisă de Ministerul Justiției și răspunsul PPCD la aceasta

16. La 14 ianuarie 2002, Ministerul Justiției a emis o avertizare oficială PPCD în conformitate cu articolul 27 al Legii privind partidele și alte organizații social-politice (a se vedea, paragraful 37 de mai jos). El a afirmat *inter alia* că PPCD a încălcat prevederile articolului 6 al Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor prin organizarea demonstrațiilor în Piața Marii Adunări Naționale la 9, 10, 11 și 13 ianuarie 2002, în pofida autorizației emise de Consiliul municipal, care a permis doar organizarea a demonstrației din 9 ianuarie 2002 în Scuarul Operei Naționale. El a cerut încetarea imediată a acțiunilor, pe care le considera ilegale și neconstituționale și care, după cum pretindea el, nu erau întâlniri cu alegătorii în sensul Legii despre statutul deputatului în Parlament, ci demonstrații care cădeau sub incidența Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor. El i-a cerut PPCD o explicație scrisă în termen de trei zile și l-a avertizat că dacă nu se va conforma avertizării, ministerul va suspenda activitatea partidului în conformitate cu articolul 29 al Legii privind partidele și alte organizații social-politice (a se vedea paragraful 37 de mai jos).

17. La 17 ianuarie 2002, președintele PPCD a scris Ministerului Justiției o scrisoare în care a declarat că adunările nu au fost organizate de către PPCD, ci de membrii grupului său parlamentar și că, prin urmare, deputații în cauză erau responsabili, nu partidul. El s-a bazat, de asemenea, pe articolul 22 al Legii despre statutul deputatului în Parlament, susținând că aceasta era o lege specială, aplicabilă întâlnirilor între deputați și alegători, în timp ce Legea cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor era o lege generală. *In fine*, el a afirmat că suspendarea activității partidului, cu care a fost amenințat, ar constitui o măsură politică luată de Partidul Comuniștilor în scopul reprimării opoziției.

5. Suspendarea activității PPCD

18. La 18 ianuarie 2002, Ministerul Justiției a emis o decizie prin care a dispus suspendarea activității PPCD timp de o lună, în conformitate cu articolul 29 al Legii privind partidele și alte organizații social-politice.

19. Măsura a fost impusă pentru organizarea de către PPCD a demonstrațiilor neautorizate la 9, 10, 11, 13, 15, 16 și 17 ianuarie 2002.

20. Ministerul Justiției a respins argumentul liderului PPCD că partidul nu putea fi tras la răspundere. El a declarat, *inter alia*, că adunările organizate de PPCD la datele de mai sus erau de fapt demonstrații și marșuri și, prin urmare, cădeau sub incidența Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor, și nu a Legii despre statutul deputatului în Parlament, după cum pretindea PPCD.

21. Potrivit deciziei, PPCD a încălcat prevederile articolelor 5, 6, 7, 8, 9 și 11 ale Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor prin faptul că nu a obținut autorizație prealabilă de a desfășura demonstrații de la Consiliul municipal și că a blocat drumurile publice.

22. Participarea minorilor la demonstrațiile PPCD era contrară articolului 15 al Convenției internaționale cu privire la drepturile copilului (a se vedea paragraful 38 de mai jos), articolului 13 (3) al Legii privind drepturile copilului (a se vedea paragraful 39 de mai jos) și articolului 56 (g) al Legii învățământului (a se vedea paragraful 40 de mai jos).

23. Acțiunile PPCD au constituit, de asemenea, o încălcare a articolelor 27 și 29 ale Legii privind partidele și alte organizații social-politice (a se vedea paragraful 37 de mai jos); a articolului 15 (1) și (2) al Legii despre statutul deputatului în Parlament (a se vedea paragraful 35 de mai jos) și a articolului 32 al Constituției (a se vedea paragraful 34 de mai jos). Folosirea unor sloganuri precum „*Mai bine mort decât comunist*” ar putea fi interpretată ca incitare la violență publică și ca un atentat la ordinea constituțională și de drept.

6. *Procedurile împotriva suspendării activității partidului și revocarea suspendării*

24. La 24 ianuarie 2002, PPCD a contestat decizia Ministerului Justiției, susținând *inter alia* că adunările reprezentau întâlniri cu alegătorii în sensul Legii despre statutul deputatului în Parlament, și nu adunări care cădeau sub incidența Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor.

25. La 8 februarie 2002, Ministerul Justiției a emis o decizie prin care a revocat suspendarea activității PPCD. El a subliniat că PPCD a încălcat toate legile menționate în decizia din 18 ianuarie 2002 și că suspendarea a fost necesară și justificată. Totuși, datorită solicitării făcute de Secretarul General al Consiliului Europei, în temeiul articolului 52 al Convenției și având în vedere apropiatele alegeri locale, PPCD a fost autorizat să-și reînceapă activitatea. Decizia din 8 februarie 2002 nu a anulat decizia din 18 ianuarie 2002.

26. La 7 martie 2002, Curtea de Apel i-a dat câștig de cauză Ministerului Justiției și a hotărât că decizia din 18 ianuarie 2002 a fost legală. Ea a respins argumentul PPCD că partidul nu putea fi responsabil pentru acțiunile membrilor săi, și anume ale grupului său parlamentar. Ea a constatat că adunările organizate de PPCD erau de fapt demonstrații, întâlniri și marșuri, care cădeau sub incidența prevederilor Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor, și nu întâlniri cu alegătorii. Chiar dacă s-ar presupune că adunările au fost planificate ca întâlniri cu alegătorii, ele au fost transformate treptat în demonstrații și, prin urmare, PPCD avea nevoie de autorizație pentru a le organiza. De asemenea, ea a statuat că, în urma demonstrațiilor, compania de transport public a suferit pierderi în mărime de 12,133 lei moldovenești (MDL) (echivalentul a 1,050 euro (EUR) la acea dată). Participarea minorilor la demonstrații a constituit o încălcare a Convenției internaționale cu privire la drepturile copilului, a Legii privind drepturile copilului și a Legii învățământului.

27. PPCD a depus recurs împotriva acestei decizii la Curtea Supremă de Justiție, bazându-se *inter alia* pe articolele 10 și 11 ale Convenției.

28. La 17 mai 2002, un colegiu al Curții Supreme de Justiție a pronunțat decizia sa prin care a respins recursul depus de PPCD. El a reprodus argumentele Curții de Apel și a constatat *inter alia* că, deoarece demonstrațiile organizate de PPCD erau ilegale, sancțiunea care i-a fost aplicată nu a fost disproporțională. El a stabilit, de asemenea, că în orice caz, decizia Ministerului Justiției nu a avut un efect negativ asupra PPCD, deoarece ea nu a fost executată, conturile PPCD nu au fost blocate, iar partidul a putut să-și continue activitatea în mod nestingherit.

7. *Procedurile Guvernului pentru declararea ca ilegale a adunărilor desfășurate de PPCD și dispunerea încetării lor*

29. Ministerul Justiției nu a răspuns la cererea Primăriei din 23 ianuarie 2002 pentru interpretarea legii și nici nu a adresat Parlamentului vreo solicitare. Totuși, la 21 februarie 2002, Guvernul a depus o cerere la Curtea Supremă de Justiție, solicitând acesteia *inter alia* să declare ilegale demonstrațiile organizate de PPCD și să dispună încetarea lor.

30. La 25 februarie 2002, Curtea Supremă de Justiție a hotărât în favoarea Guvernului și a declarat adunările ilegale. Ea a statuat *inter alia* că:

„Chiar dacă s-ar admite că PPCD a avut inițial intenția de a organiza întâlniri cu alegătorii săi, aceste întâlniri s-au transformat mai târziu în demonstrații, marșuri, procesiuni și pichetări care cad sub incidența prevederilor Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor. În aceste circumstanțe, liderilor PPCD li s-a cerut să se conformeze prevederilor Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor...”

31. Reclamanții au depus recurs.

32. La 15 martie 2002, Curtea Supremă de Justiție a respins recursul, iar hotărârea din 25 februarie 2002 a devenit irevocabilă.

8. *Înregistrarea video prezentată de Guvern*

33. În cursul procedurilor în cauză în fața Curții, Guvernul a prezentat o înregistrare video cu imagini ale adunărilor desfășurate de deputații PPCD la 15, 16, 17 și 18 ianuarie 2002. Adunările se desfășurau în Piața Marii Adunări Naționale, într-o zonă pentru pietoni, în fața clădirii Guvernului. Numărul participanților părea să fie de câteva sute și includea persoane de diferite vârste, variind de la școlari la pensionari. Potrivit timpului afișat pe imagini, adunările au început în jurul orei 13:00 și au durat aproximativ două ore. Diferite personalități au ținut cuvântări critice la adresa Partidului Comunist de guvernământ, a Guvernului și politiciii sale. Din înregistrarea video se pare că traficul nu era perturbat ca rezultat al adunărilor desfășurate la acele date și nu se vedeau semne de violență. „*Imnul Golanilor*” (un cântec compus în timpul demonstrațiilor studențești de la București din anul 1990) era cântat frecvent. Refrenul cântecului suna în felul următor:

„Mai bine haimana, decât trădător

Mai bine huligan, decât dictator

Mai bine golan, decât activist

Mai bine mort, decât comunist.”

II. MATERIALE NECONVENȚIONALE RELEVANTE

34. Articolul 32 al Constituției Republicii Moldova prevede următoarele:

(3) Sînt interzise și pedepsite prin lege contestarea și defăimarea statului și a poporului, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial, la violență publică, precum și alte manifestări ce atentează la regimul constituțional.

35. Prevederile relevante ale Legii despre statutul deputatului în Parlament din 7 aprilie 1994 sunt următoarele:

Articolul 15

„(1) Deputatul este obligat să respecte cu strictețe Constituția, legile, normele etice și morale.

(2) Deputatul este dator să fie demn de încrederea alegătorilor, să contribuie prin exemplul personal la întărirea disciplinei în stat, la îndeplinirea obligațiilor civice, la asigurarea drepturilor omului și la respectarea legislației.

(3) Cazurile de încălcare a eticii de deputat sunt examinate de Comisia juridică, pentru numiri și imunități.”

Articolul 22 (3)

„Autoritățile administrației publice locale acordă deputatului sprijinul necesar pentru organizarea lucrului cu alegătorii, oferă încăperi pentru întâlniri cu ei.”

La 26 iulie 2002, articolul 22 (3) a fost modificat, după cum urmează:

„Autoritățile administrației publice locale sînt obligate să acorde deputatului sprijinul necesar pentru organizarea lucrului cu alegătorii. În acest scop, ele asigură accesul în încăperi sau locuri publice, precum și echipamentul și informațiile necesare, anunță din timp alegătorii despre locul și timpul întâlnirii cu deputatul.”

La 26 iulie 2002, a fost introdus un nou articol, articolul 22 (1):

„Deputatul are dreptul să organizeze mitinguri, demonstrații, manifestații, procesiuni și orice alte întruniri pașnice în condițiile Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor”.

Articolul 23

„(1) Deputatul ca reprezentant al puterii legislative supreme este în drept să ceară la fața locului încetarea încălcării legii...”

36. Prevederile relevante ale Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor din 21 iunie 1995 sunt următoarele:

Articolul 5

„Întrunirile se pot desfășura numai după ce au fost declarate de către organizatori la primăriile orașenești (municipale), satești (comunale).”

Articolul 6

„(1) Întrunirile trebuie să se desfășoare în mod pașnic, fără nici un fel de arme, fiind asigurată protecția participanților și a mediului înconjurător, fără să împiedice folosirea normală a drumurilor publice, circulația rutieră, funcționarea unităților economice, fără a degenera în acțiuni violente care ar pune în primejdie ordinea publică, integritatea corporală și viața persoanelor, bunurile lor.”

La 26 iulie 2002, la acest articol a fost adăugată următoarea prevedere:

„(2) Se interzice implicarea elevilor de către cadrele didactice sau alte persoane încadrate în instituțiile școlare în desfășurarea întrunirilor neautorizate.”

Articolul 7

„Se sistează întrunirile la care se constată fapte sau acțiuni de:

- a) contestare sau defăimare a statului și poporului;
- b) indemn la război de agresiune, la ură națională, rasială sau religioasă;
- c) incitare la discriminare, la separatism teritorial, la violență publică;
- d) atentare la regimul constituțional.”

Articolul 8

„(1) Întrunirile se pot desfășura în piețe, străzi, parcuri, scuaruri și în alte locuri publice din municipii, orașe, comune, sate, precum și în localuri publice.

(2) Nu se admite desfășurarea întrunirilor în localurile autorităților publice, autorităților administrației publice locale, procuraturii, instanțelor judecătorești, în unități economice cu regim special de securitate a muncii sau cu pază armată.

(3) Sînt interzise întrunirile:

a) la o distanță mai mică de 50 de metri de sediul Parlamentului, reședința Președintelui Republicii Moldova, de sediul Guvernului, Curții Constituționale, Curții Supreme de Justiție;

b) la o distanță mai mică de 25 de metri de sediul organelor administrației publice centrale de specialitate, autorităților administrației publice locale, instanțelor judecătorești, procuraturii, poliției, instituțiilor penitenciare și de reabilitare socială, unităților și obiectivelor militare, de gări, aeroporturi, spitale, unități economice cu instalații, utilaje sau mașini având un grad ridicat de pericol în exploatare, instituții diplomatice.

(4) Accesul liber în sediul organelor și instituțiilor enumerate la alin. (3) este garantat.

(5) Autoritățile administrației publice locale, cu acordul organizatorilor întrunirilor, pot stabili pentru întruniri locuri sau localuri permanente, după caz.”

Articolul 9

„Timpul întrunirii este coordonat de organizatorul ei și de primăria orașului (municipiului), satului (comunei).”

Articolul 11

„(1) Organizatorul întrunirii va depune la primărie, cel mai târziu cu 15 zile înainte de data întrunirii, o declarație prealabilă, al cărei model este expus în anexă, ce face parte integrantă din prezenta lege.

(2) Declarația prealabilă trebuie să indice:

- a) denumirea organizatorului întrunirii, scopul întrunirii;
- b) data, ora la care începe întrunirea și ora la care se încheie;
- c) locul întrunirii, traseele spre el și de la el;
- d) forma desfășurării întrunirii;
- e) numărul aproximativ de participanți;
- f) persoanele împuternicite să asigure buna desfășurare a întrunirii și să răspundă de ea;
- g) serviciile pe care organizatorul întrunirii le solicită primăriei.

(3) Primăria, în cazuri justificate, poate să modifice, cu acordul organizatorului întrunirii, unele elemente din declarația prealabilă.”

Articolul 12

„(2) Primăria, în cadrul examinării declarației prealabile în ședință ordinară sau extraordinară, discută forma, timpul, locul și alte condiții de desfășurare a întrunirii și ia decizia respectivă.”

37. Prevederile relevante ale Legii privind partidele și alte organizații social-politice din 17 septembrie 1991 sunt următoarele:

Articolul 27

„...În cazul depistării în activitatea partidului sau altei organizații social-politice a unor încălcări ale normelor statutare și legale, Ministerul Justiției va avertiza în scris conducerea acesteia, solicitându-i să înlăture, în termenul stabilit, aceste încălcări.”

Articolul 29

„Ministerul Justiției va suspenda activitatea partidului sau a altei organizații social-politice în cazul în care acestea au încălcat Constituția sau prezenta lege sau nu au îndeplinit cerințele expuse în avertisment.”

La 21 noiembrie 2003, acest alineat a fost modificat după cum urmează:

„Ministerul Justiției va suspenda activitatea partidului sau a altei organizații social-politice în cazul în care acestea au încălcat Constituția.

În acest caz Ministerul Justiției va informa în scris organele de conducere ale partidului respectiv indicând încălcările prevederilor legii și stabilind termenul pentru înlăturarea lor.

În perioada campaniilor electorale activitatea partidelor și altor organizații social-politice poate fi suspendată numai de către Curtea Supremă de Justiție.

În timpul suspendării activității partidului sau a altei organizații social-politice, acestora li se interzice să se folosească de mijloacele de informare în masă, să facă propagandă și agitație, să efectueze operațiuni bancare sau alte operațiuni legate de bunuri, precum și să participe la alegeri.

După înlăturarea contravențiilor, partidul, altă organizație social-politică informează despre aceasta Ministerul Justiției, care în termen de 5 zile, autorizează reluarea activității partidului, altei organizații social-politice.

Activitatea partidului sau a altei organizații social-politice poate fi suspendată pe un termen de până la șase luni. În cazul în care nu se vor înlătura încălcările prevederii legii sau pe parcursul unui an, din ziua suspendării, se comit din nou încălcări ale legii, activitatea se suspendă pentru un an de zile.”

38. Prevederile relevante ale Convenției internaționale cu privire la drepturile copilului din 20 noiembrie 1989 sunt următoarele:

Articolul 15

„1. Statele părți vor recunoaște drepturile copilului la libertatea de asociere și la libertatea de reuniune pașnică.

2. Exercițarea acestor drepturi nu poate fi obiect decît al acelor limitări care sunt prevăzute de lege și care sunt necesare într-o societate democratică, în interesul securității naționale, al siguranței publice sau al ordinii publice, sau pentru a proteja sănătatea sau moralitatea publică sau drepturile și libertățile altora.”

39. Prevederile relevante ale Legii privind drepturile copilului din 15 decembrie 1994 sunt următoarele:

Articolul 13

„(1) Copiii au dreptul să se asocieze în organizații obștești în conformitate cu legislația.

(2) Statul acordă ajutor material organizațiilor obștești ale copiilor, pune la dispoziția lor localuri, le acordă înlesniri fiscale.

(3) Se interzice implicarea copiilor în activitatea politică și asocierea lor în partide politice.”

40. Prevederile relevante ale Legii învățământului din 21 iulie 1995 sunt următoarele:

Articolul 56

„Cadrele didactice sînt obligate:

...

g) să nu implice elevii în acțiuni de stradă (mitinguri, demonstrații, pichetări etc.).”

41. Prevederile relevante ale Codului cu privire la contravențiile administrative din 29 martie 1985 sunt următoarele:

Articolul 174/1

„(2) Organizarea și desfășurarea întrunirii fără avizarea primăriei sau fără autorizația ei, precum și încălcarea condițiilor (forma, locul, timpul) desfășurării întrunirii, indicate în autorizație, - atrage după sine aplicarea unei amenzi organizatorilor (conducătorilor) întrunirii în mărime de la douăzeci și cinci la cincizeci de salarii minime....

(4) Participarea activă la întrunirea desfășurată în condițiile alineatului 2 din prezentul articol atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la zece la cincisprezece salarii minime.”

La 26 iulie 2002, în cod a fost introdusă următoarea prevedere:

„(7) Antrenarea copiilor în întruniri, desfășurate în condițiile alineatului 2 din prezentul articol, atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la zece la douăzeci salarii minime.”

ÎN DREPT

I. PRETINSA VIOLARE A ARTICOLULUI 11 AL CONVENȚIEI

42. Reclamantul a pretins că suspendarea a constituit o încălcare a dreptului său la libertatea de întrunire pașnică și la libertatea de asociere garantat de articolul 11 al Convenției, care prevede următoarele:

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire pașnică și la libertatea de asociere, inclusiv dreptul de a constitui cu alții sindicate și de a se afilia la sindicate pentru apărarea intereselor sale.

2. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății sau a moralei ori pentru protecția drepturilor și libertăților altora. Prezentul articol nu interzice ca restrângeri legale să fie impuse exercitării acestor drepturi de către membrii forțelor armate, ai poliției sau ai administrației de stat.”

A. Aplicabilitatea articolului 11

43. Cu titlu preliminar, Guvernul a ridicat chestiunea cu privire la aplicabilitatea articolului 11 în această cauză. În observațiile sale, el s-a limitat la declararea faptului că articolul respectiv nu este aplicabil, deoarece adunările organizate de PPCD nu au fost pașnice și nu au fost autorizate în conformitate cu legea.

44. Reclamantul nu a fost de acord și a notat că înregistrarea video a adunărilor prezentată de Guvern nu denotă semne de violență.

45. Curtea notează în primul rând că Guvernul nu și-a argumentat acuzațiile cu privire la violență. Instanțele judecătorești naționale au examinat de două ori chestiunea legalității adunărilor PPCD (a se vedea procedurile care s-au sfârșit cu hotărârile irevocabile ale Curții Supreme de Justiție din 5 martie 2002 și din 17 mai 2002) și niciodată nu au constatat că acestea au fost violente. În sfârșit, din înregistrarea video prezentată de Guvern se pare că adunările au fost pașnice.

46. Rezultă că obiecția Guvernului urmează a fi respinsă.

B. Respectarea articolului 11

1. *Dacă a existat o ingerință*

47. Părțile au fost de acord că suspendarea activității partidului a constituit o ingerință în drepturile PPCD garantate de articolul 11 al Convenției. Această viziune este împărtășită de Curte.

2. *Dacă ingerința a fost justificată*

48. O astfel de ingerință va constitui o violare a articolului 11, cu excepția cazului când ea a fost „prevăzută de lege”, a urmărit unul sau mai multe scopuri legitime prevăzute de paragraful 2 și a fost „necesară într-o societate democratică” pentru atingerea acestor scopuri.

(a) „Prevăzută de lege”

49. Curtea notează că Ministerul Justiției a impus suspendarea activităților PPCD în baza articolului 29 al Legii privind partidele și alte organizații social-politice (a se vedea paragraful 37 de mai sus).

50. Din această prevedere rezultă *inter alia* că Ministerul Justiției era în drept să impună suspendarea activităților PPCD dacă partidul nu se conforma avertismentului oficial din 14 ianuarie 2002.

51. Scrisoarea de avertizare din 14 ianuarie 2002 prevedea că PPCD nu a respectat condițiile din autorizația emisă de Consiliul municipal la 3 ianuarie 2002 (a se vedea paragraful 12 de mai sus) și a desfășurat demonstrații neautorizate la 9, 10, 11 și 13 ianuarie 2002. El a cerut

explicații și a dispus încetarea acțiunilor, care erau „incompatibile cu Constituția și cu legislația Republicii Moldova”.

52. Abia în decizia sa din 18 ianuarie 2002, prin care a impus suspendarea activităților PPCD (a se vedea paragraful 18 de mai sus), Ministerul Justiției s-a bazat pe motive noi, precum implicarea copiilor în acțiuni de stradă, instigarea la violență publică și acțiuni care au atentat la ordinea constituțională (a se vedea paragrafele 22-23 de mai sus).

53. Prin urmare, reclamantul nu a fost informat în scrisoarea de avertizare despre toate acțiunile care i-au fost imputate, ceea ce a redus capacitatea sa de a prevedea toate consecințele pe care le-ar fi putut suporta dacă ar fi continuat desfășurarea adunărilor. Acest lucru în sine poate constitui o bază suficientă pentru concluzia că măsurile impuse nu au fost „prevăzute de lege”. Totuși, Curtea nu consideră necesar să decidă în ultimă instanță această chestiune având în vedere concluziile sale prezentate mai jos.

(b) Scopul legitim

54. Guvernul nu a făcut nicio declarație specială în acest sens, iar reclamantul a susținut că ingerința nu a urmărit niciun scop legitim. Din motivele expuse mai jos, Curtea nu consideră necesar să decidă și această chestiune.

(c) „Necesară într-o societate democratică”

(i) Argumentele în fața Curții

(α) Reclamantul

55. Reclamantul a susținut că adunările PPCD aveau scopul de a promova agenda sa politică cu privire la inițiativa Guvernului de a face obligatorie studierea limbii ruse în școli. Potrivit reclamantului, el nu a avut acces la mass-media, iar în Parlament nu au avut loc dezbateri din cauza majorității absolute a Partidului Comunist. În astfel de circumstanțe, singura cale deschisă lui pentru a-și exprima viziunile și pentru a critica politica Guvernului era de a organiza adunări în Piața Marii Adunări Naționale.

56. Adunările au fost pe deplin pașnice și nu a avut loc nicio incitare la violență publică. Participanții nu au purtat arme și au cerut alegeri anticipate, valori democratice europene și un dialog democratic.

(β) Guvernul

57. Guvernul a susținut că PPCD a încălcat prevederile articolelor 5 și 6 ale Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor, ale articolelor 13 și 15 ale Legii privind drepturile copilului și ale articolului 56 al Legii învățământului.

58. Adunările organizate de PPCD nu puteau fi considerate întâlniri cu alegătorii, deoarece la ele au participat minori, iar conform legislației Republicii Moldova, minorii nu pot vota și, prin urmare, nu pot fi considerați alegători. Mai mult, implicarea minorilor în activități politice este interzisă în conformitate cu legislația Republicii Moldova.

59. Măsura a fost aplicată reclamantului și pentru nerespectarea termenului pentru prezentarea răspunsului la avertismentul oficial al Ministerului Justiției din 14 ianuarie 2002.

60. Printr-o decizie a Consiliului municipal, reclamantul a fost autorizat să organizeze o adunare la 9 ianuarie 2002, în Scuarul Operei Naționale, care este un loc public, localizat la o distanță de câteva sute de metri de Piața Marii Adunări Naționale și de sediile Guvernului, al Președinției și al Parlamentului Republicii Moldova. Reclamantul nu a respectat decizia Consiliului municipal și nu a contestat-o niciodată în instanța de judecată.

61. Reclamantul nu s-a conformat niciodată măsurii aplicate și și-a continuat activitățile și adunările sale interzise. Prin urmare, Guvernul nu a abuzat de marja sa de apreciere și a impus partidului o sancțiune legitimă, care a fost proporțională cu scopul legitim urmărit.

(ii) *Aprecieră Curții*

(a) *Principii generale*

62. Curtea reiterează că, în pofida rolului său autonom și a sferei sale speciale de aplicare, articolul 11 trebuie, de asemenea, examinat în lumina articolului 10. Protecția opiniilor și libertatea de a le exprima este unul din obiectivele libertăților de întrunire și de asociere, așa cum ele sunt consfințite în articolul 11. Acest lucru se aplică cu atât mai mult în ceea ce privește partidele politice, având în vedere rolul lor esențial în asigurarea pluralismului și a funcționării corespunzătoare a democrației (a se vedea *United Communist Party of Turkey and Others v. Turkey*, hotărâre din 30 ianuarie 1998, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-I, § 44).

63. Democrația politică nu numai că este o trăsătură fundamentală a ordinii publice europene, dar și Convenția a fost menită să promoveze și să mențină idealurile și valorile unei societăți democratice. Curtea a subliniat că democrația este unicul model politic agreat de Convenție și unicul compatibil cu aceasta. Prin formularea celui de-al doilea paragraf al articolului 11, la fel ca și în articolele 8, 9 și 10 ale Convenției, unica necesitate capabilă să justifice o ingerință în oricare din drepturile garantate de aceste articole este una care trebuie să pretindă că a rezultat dintr-o „societate democratică” (a se vedea, de exemplu, *United Communist Party of Turkey and Others*, citată mai sus, §§ 43-45).

64. Referindu-se la caracteristicile unei „societăți democratice”, Curtea a acordat o importanță specială pluralismului, toleranței și viziunilor largi. În acest context, ea a statuat că, deși uneori interesele individuale trebuie

subordonate celor ale unui grup, democrația nu înseamnă pur și simplu că opiniile majorității trebuie întotdeauna să prevaleze: trebuie să fie găsit un echilibru, care să asigure un tratament echitabil și adecvat al minorităților și să evite orice abuz al unei poziții dominante (a se vedea *Young, James and Webster v. the United Kingdom*, 13 august 1981, Seria A nr. 44, p. 25, § 63 și *Chassagnou and Others v. France* [GC], nr. 25088/95 și 28443/95, ECHR 1999-III, p. 65, § 112).

65. Rezultă că limitele criticii permise sunt mai largi în ceea ce privește Guvernul decât în ceea ce privește un simplu cetățean sau chiar un politician. Într-un sistem democratic, acțiunile sau omisiunile Guvernului trebuie să constituie subiectul unui control atent nu numai din partea autorităților legislative și judiciare, dar și din partea presei și a opiniei publice. Mai mult, poziția dominantă pe care o ocupă Guvernul face necesar ca el să dea dovadă de reținere la recurgerea la proceduri penale, mai ales atunci când sunt disponibile alte mijloace pentru a răspunde atacurilor și criticii nejustificate din partea adversarilor săi sau a media (a se vedea *Castells v. Spain*, hotărâre din 23 aprilie 1992, Seria A nr. 236, § 46).

66. În cauza *Informationsverein Lentia and Others v. Austria* (hotărâre din 24 noiembrie 1993, Seria A, nr. 276), Curtea a descris statul ca fiind principalul garant al principiului pluralismului (a se vedea hotărârea din 24 noiembrie 1993, Seria A nr. 276, p. 16, § 38). În sfera politică, această responsabilitate înseamnă că statul este obligat, printre altele, să organizeze, în conformitate cu articolul 3 Protocolul nr.1, la intervale rezonabile, alegeri libere prin vot secret în condiții care să asigure libera exprimare a opiniei poporului la alegerea legislativului. O astfel de exprimare este de neconceput fără participarea unei pluralități de partide politice, care să reprezinte diferitele nuanțe ale opiniilor populației din cadrul unui stat. Prin relatarea acestor opinii, nu doar în cadrul instituțiilor politice, dar și cu ajutorul media, la toate nivelurile vieții sociale, partidele politice aduc o contribuție de neînlocuit la dezbaterile politice, care constituie esența conceptului de societate democratică (a se vedea *Lingens v. Austria*, hotărâre din 8 iulie 1986, Seria A nr. 103, p. 26, § 42).

67. În timp ce libertatea de exprimare este importantă pentru toți, ea este, îndeosebi, importantă pentru un reprezentant ales al poporului. El reprezintă electoratul său, atrage atenția asupra preocupărilor acestuia și apără interesele lui. Prin urmare, ingerințele în libertatea de exprimare a unui membru al Parlamentului, aflat în opoziție, cere cel mai atent control din partea Curții (a se vedea hotărârea *Castells*, citată mai sus, § 42).

68. Având în vedere rolul esențial pe care-l joacă partidele politice în funcționarea corespunzătoare a democrației, excepțiile prevăzute în articolul 11, în ceea ce privește partidele politice, trebuie să fie interpretate în mod strict; doar motive convingătoare și incontestabile pot justifica restricții asupra libertății de asociere a unor astfel de partide. La determinarea faptului dacă există o necesitate în sensul articolului 11 § 2, Statele

Contractante au doar o marjă de apreciere limitată, care este însoțită de o supraveghere europeană riguroasă (a se vedea *Socialist Party and Others v. Turkey*, hotărâre din 25 mai 1998, *Reports* 1998-III, § 50). Prin urmare, rezultă că Curtea trebuie să verifice foarte atent necesitatea de a impune suspendarea activității unui partid politic parlamentar, chiar dacă suspendarea este pe o durată destul de scurtă.

69. Totuși, libertatea de asociere și dezbaterile politice nu sunt absolute și trebuie acceptat faptul că atunci când o asociație, prin intermediul activităților sale sau prin intențiile pe care ea în mod expres sau implicit le-a declarat în programul său, pune în pericol instituțiile de stat sau drepturile și libertățile altora, articolul 11 nu privează statul de puterea de a proteja acele instituții și persoane. Ține de Curte să dea o hotărâre definitivă cu privire la compatibilitatea unor astfel de măsuri cu libertatea de exprimare prevăzută în articolul 10 (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Observer and Guardian v. the United Kingdom*, hotărâre din 26 noiembrie 1991, Seria A nr. 216, § 59).

70. Atunci când Curtea efectuează controlul său, sarcina sa nu este de a substitui opiniile autorităților naționale relevante cu opiniile proprii, ci mai degrabă să revizuiască în conformitate cu articolul 11 deciziile pe care acestea le-au emis în exercitarea discreției lor. Aceasta nu înseamnă că ea trebuie să se limiteze la stabilirea faptului dacă statul pârât și-a exercitat discreția sa în mod rezonabil, atent și cu bună-credință; ea trebuie să examineze pretinsa ingerință în lumina cauzei în ansamblu și să determine dacă aceasta a fost „proporțională scopului legitim urmărit” și dacă motivele invocate de autoritățile naționale pentru a o justifica sunt „relevante și suficiente”. Făcând acest lucru, Curtea trebuie să se convingă că autoritățile naționale au aplicat standarde care au fost în conformitate cu principiile prevăzute în articolul 11 și, mai mult, că ele și-au bazat deciziile lor pe o evaluare acceptabilă a faptelor relevante (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Jersild v. Denmark*, hotărâre din 23 septembrie 1994, Seria A nr. 298, p. 26, § 31).

(β) Aplicarea principiilor de mai sus în această cauză

71. Curtea notează că, la momentul evenimentelor, PPCD era un partid parlamentar de opoziție minoritar, care deținea aproximativ zece procente din locurile din Parlament, în timp ce Partidul Comuniștilor, care era majoritar, avea aproximativ șaptezeci de procente din locuri. Suspendarea activității i-a fost impusă reclamantului ca rezultat al adunărilor pe care el le-a organizat pentru a-și exprima dezacordul și pentru a protesta împotriva planurilor Guvernului de a face obligatorie studiarea limbii ruse în școli. La acel moment, acesta constituia subiectul unor dezbateri aprinse în societatea moldovenească. Ținând cont de interesul public pentru libera exprimare în aceste circumstanțe și faptul că reclamantul era un partid politic parlamentar de opoziție, Curtea consideră că marja de apreciere a statului a fost, prin urmare, limitată și că numai motive foarte convingătoare ar fi putut justifica

ingerința în dreptul PPCD la libertatea de exprimare și de întrunire (a se vedea paragraful 68 de mai sus).

72. Ministerul Justiției și, ulterior, instanțele judecătorești naționale, atunci când au justificat suspendarea activității PPCD s-au bazat pe trei motive principale: că PPCD nu a obținut autorizație pentru adunările sale în conformitate cu Legea cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor, că la adunări au fost prezenți copii și că unele declarații făcute la adunări au constituit incitări la violență publică.

73. În ceea ce privește primul motiv, Curtea notează că a existat o dispută cu privire la aplicabilitatea prevederilor Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor față de adunările PPCD. Consiliul municipal, care era unica autoritate împuternicită să elibereze autorizații în conformitate cu acea lege, a considerat legislația ca fiind neclară și a refuzat s-o aplice față de PPCD, până când Parlamentul nu va da interpretarea sa oficială (a se vedea paragraful 13 de mai sus). Astfel, ar părea dubios faptul dacă nerespectarea legislației în acele circumstanțe ar fi justificat o asemenea măsură severă precum este suspendarea. Totuși, chiar prezumând faptul că legislația era clară, Curtea nu este convinsă că nerespectarea acelei legislații, care, de altfel, se pedepsea cu amendă administrativă în mărime de MDL 180 - 450 (EUR 16 - 40) (a se vedea paragraful 41 de mai sus), ar putea fi considerată un motiv relevant și suficient pentru a impune suspendarea activității unui partid de opoziție.

74. În ceea ce privește prezența copiilor, Curtea notează că nu a fost stabilit de către instanțele judecătorești naționale că ei se aflau acolo din cauza acțiunilor sau a politicii partidului reclamant. Deoarece adunările se desfășurau într-un loc public, oricine, inclusiv copiii, puteau să participe la ele. Mai mult, în opinia Curții, acest lucru constituia mai degrabă o chestiune de alegere personală a părinților de a decide dacă să permită copiilor lor să participe la acele adunări și ar părea contrar libertății de întrunire a părinților și a copiilor de a-i împiedica să participe la astfel de evenimente, care, trebuie de reamintit acest fapt, erau desfășurate pentru a protesta împotriva politicii Guvernului în domeniul educației. Prin urmare, Curtea nu este convinsă că acest motiv a fost relevant și suficient.

75. Referitor la cel de-al treilea motiv invocat pentru suspendarea activității, Curtea nu este convinsă că interpretarea unui cântec studentesc destul de moderat putea fi, în mod rezonabil, interpretată ca o instigare la violență publică. Nici Ministerul Justiției și nici instanțele judecătorești naționale n-au încercat să explice în ce mod versurile contestate ale refrenului cântecului au constituit o instigare la violență. Prin urmare, acest motiv, de asemenea, nu poate fi considerat relevant și suficient.

76. Curtea reiterează că doar încălcările foarte grave, precum cele care pun în pericol pluralismul politic sau principiile democratice fundamentale ar putea justifica interzicerea activităților unui partid politic. Deoarece adunările PPCD au fost totalmente pașnice, nu au existat instigări la

răsturnarea violentă a Guvernului sau orice alte acțiuni care ar submina principiile pluralismului și ale democrației, nu poate fi în mod rezonabil susținut faptul că măsura aplicată a fost proporțională cu scopul urmărit și că a reprezentat „o necesitate socială imperioasă”.

77. Natura temporară a suspendării nu este de o importanță decisivă la examinarea proporționalității măsurii, deoarece chiar și o suspendare temporară ar putea, în mod rezonabil, avea un „efect de descurajare” asupra libertății partidului de a-și exercita libertatea de exprimare și de a-și urmări scopurile politice, mai ales, pentru că ea a fost adoptată în ajunul alegerilor locale.

78. Curtea a notat cu satisfacție acceptul autorităților Republicii Moldova de a revoca suspendarea ca urmare a solicitării Secretarului General adresată în temeiul articolului 52 al Convenției (a se vedea, paragraful 25 de mai sus). Cu toate acestea, Curtea constată că suspendarea temporară a activităților PPCD nu a fost bazată pe motive relevante și suficiente și nu a fost necesară într-o societate democratică. Prin urmare, a avut loc o violare a articolului 11 al Convenției.

II. PRETINSA VIOLARE A ARTICOLULUI 10 AL CONVENȚIEI

79. Reclamantul a pretins, de asemenea, violarea articolului 10 al Convenției. Deoarece pretenția sa se referă la aceleași chestiuni care au fost examinate în temeiul articolului 11, Curtea nu consideră necesar să o examineze separat.

III. APLICAREA ARTICOLULUI 41 AL CONVENȚIEI

80. Articolul 41 al Convenției prevede următoarele:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o violare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înalțelor Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei violări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă”.

A. Prejudiciu

81. Reclamantul nu a înaintat vreo pretenție cu titlu de prejudiciu material sau moral.

B. Costuri și cheltuieli

82. Reclamantul a pretins EUR 8,235 pentru onorariile avocaților, din care suma de EUR 3,960 a fost pretinsă pentru dl Vitalie Nagacevschi și suma de EUR 4,275 pentru dl Vladislav Gribincea. Reclamantul a prezentat

o listă detaliată a orelor lucrate asupra cauzei și un contract potrivit căruia onorariile avocaților pentru o oră de lucru au fost de EUR 80 și, respectiv, EUR 60.

În susținerea pretențiilor sale, reclamantul a invocat asemenea cauze precum *United Communist Party of Turkey and Others v. Turkey*, citată mai sus, în care reclamantului i-a fost acordată suma de FRF 120,000 cu titlu de costuri și cheltuieli pentru doi avocați; *Socialist Party and Others v. Turkey*, citată mai sus, în care reclamantului i s-au acordat FRF 57,187 cu titlu de asistență juridică plătită de Consiliul Europei pentru doi avocați; *Maestri v. Italy* [GC], nr. 39748/98, ECHR 2004-I, în care reclamantului i s-au acordat EUR 10,000 cu titlu de costuri și cheltuieli; și cauza *Freedom and Democracy Party (ÖZDEP) v. Turkey* [GC], nr. 23885/94, ECHR 1999-VIII, în care reclamantului i s-au acordat FRF 40,000 cu titlu de costuri și cheltuieli.

Reclamantul a argumentat că onorariile pentru o oră de lucru, pretinse de avocații săi, nu erau excesive și a declarat că există birouri de avocați în Chișinău care încasează onorarii între EUR 120 și EUR 200 pentru o oră de lucru.

83. Guvernul nu a fost de acord cu suma pretinsă, susținând că reclamantul nu a dovedit preținsele cheltuielile de reprezentare. Potrivit lui, suma pretinsă de reclamant este prea mare în lumina salariului mediu lunar din Republica Moldova. Guvernul a fost de acord că există birouri de avocați care încasează EUR 120 pentru o oră de lucru de la întreprinderi; totuși, în opinia sa, asemenea onorarii nu ar trebui aplicate față de un partid politic, deoarece acesta ar putea să fie incapabil să plătească astfel de sume. Potrivit Guvernului, reclamantul nu avea dreptul să i se acorde costuri și cheltuieli, deoarece cauza nu era una complexă, iar PPCD nu a suportat niciun prejudiciu real, înaintând cererea la Curte doar pentru a obține „publicitate gratuită”.

84. Curtea reamintește că pentru ca costurile și cheltuielile să fie rambursate în temeiul articolului 41, trebuie stabilit faptul dacă ele au fost realmente angajate, necesare și rezonabile ca mărime (a se vedea, de exemplu, *Nilsen and Johnsen v. Norway* [GC], nr. 23118/93, § 62, ECHR 1999-VIII).

85. În această cauză, având în vedere lista detaliată prezentată de reclamant, criteriile de mai sus, complexitatea și importanța cauzei, Curtea acordă reclamantului EUR 4,000.

C. Dobânda de întârziere

86. Curtea consideră că este corespunzător ca dobânda de întârziere să fie calculată în dependență de rata minimă a dobânzii la creditele acordate de Banca Centrală Europeană, la care vor fi adăugate trei procente.

DIN ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. *Respinge* în unanimitate obiecția preliminară a Guvernului;
2. *Hotărăște* cu șase voturi pentru și unul împotriva că a existat o violare a articolului 11 al Convenției;
3. *Hotărăște* în unanimitate că nu este necesar să determine dacă a existat o violare a articolului 10 al Convenției;
4. *Hotărăște* cu șase voturi pentru și unul împotriva:
 - (a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantului în termen de trei luni de la data la care hotărârea devine definitivă, în conformitate cu articolul 44 § 2 al Convenției, EUR 4,000 (patru mii euro) cu titlu de costuri și cheltuieli, care să fie convertite în valuta națională a statului pârât conform ratei aplicabile la data executării hotărârii, plus orice taxă care poate fi percepută;
 - (b) că, de la expirarea celor trei luni menționate mai sus până la executarea hotărârii, urmează să fie plătită o dobândă la sumele de mai sus egală cu rata minimă a dobânzii la creditele acordate de Banca Centrală Europeană pe parcursul perioadei de întârziere, plus trei procente.
5. *Respinge* unanim restul pretențiilor reclamantului cu privire la satisfacția echitabilă.

Redactată în limba engleză și comunicată în scris la 14 februarie 2006, în conformitate cu articolul 77 §§ 2 și 3 al Regulamentului Curții.

Michael O'BOYLE
Grefier

Nicolas BRATZA
Președinte

În conformitate cu articolul 45 § 2 al Convenției și articolul 74 § 2 al Regulamentului Curții, următoarele opinii separate sunt anexate la această hotărâre.

- (a) opinia parțial concordantă și parțial disidentă a dlui Pavlovschi;
- (b) opinia disidentă a dlui Borrego Borrego.

N.B.
M.O'B

OPINIA PARȚIAL CONCORDANTĂ ȘI PARȚIAL DISIDENTĂ A JUDECĂTORULUI PAVLOVSKI

În această cauză, după multe ezitări, am decis să votez împreună cu majoritatea în favoarea constatării unei violări a articolului 11, deși motivarea mea diferă radical de cea a majorității.

A. Câteva remarci de natură generală

Cauza *Partidul Popular Creștin Democrat (PPCD) c. Moldovei* este unică în multe privințe.

Deși Curtea are o jurisprudență destul de bogată cu privire la interzicerea și lichidarea forțată a partidelor politice, este pentru prima dată când noi nu ne-am confruntat cu interzicerea sau lichidarea, ci mai degrabă cu o decizie de suspendare a activităților unui partid politic – suspendarea numai a patru forme de activitate, și nu a tuturor. Un factor mai relevant este că decizia de suspendare nu a fost niciodată executată, mai mult, după o anumită perioadă de timp (20 zile), ea a fost revocată de autoritățile naționale.

În cauza care se află în fața noastră, noi ne confruntăm cu o situație în care divergențele dintre opoziția politică și forțele de la conducere, care, la prima vedere, au părut a fi absolut ireconciliabile și care au rezultat într-o profundă criză politică, s-au transformat, grație medierii Consiliului Europei, într-un parteneriat strategic construit pe principiile democrației europene, ale respectului reciproc și înțelegerii comune a viitorului european al Republicii Moldova. Noi ne confruntăm cu o situație în care grație Secretarului General, Adunării Parlamentare și Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, bunăvoinței opoziției din Republica Moldova, precum și forței politice de la conducere, a fost stabilită o permanentă „masă rotundă”. Toate partidele politice principale din Republica Moldova au obținut posibilitatea de a discuta deschis chestiunile de importanță generală pentru țară.

Pentru a permite părților implicate în conflict să găsească soluții democratice la problemele cu care se confruntă ele, în Republica Moldova a fost creat Biroul Reprezentantului Special al Secretarului General al Consiliului Europei, care lucrează productiv.

In fine, ne confruntăm cu o situație în care liderul PPCD – principalul partid de opoziție din Republica Moldova - a fost ales în calitate de vice-președinte al Parlamentului Republicii Moldova, în care deputații care au fost foști rivali politici – Partidul Popular Creștin Democrat și Partidul Comunist din Republica Moldova - au votat împreună pentru același candidat la președinție, înaintat de ultimul partid menționat.

Înțelegerea mea este următoarea: ambii foști rivali au dat dovadă de maturitate politică, de bunăvoință și pregătirea de a găsi un consens în interesele generale ale societății și pentru beneficiul poporului moldovenesc.

În opinia mea, toate aceste noi evoluții sunt de o mare importanță pentru supremația legii și democrație, nu numai pentru Republica Moldova, dar și pentru întreaga Europă. Ele sunt de o importanță covârșitoare în calitate de un precedent pozitiv pentru cooperarea fructuoasă dintre partidele politice care, în pofida idealurilor și viziunilor lor politice diferite, în pofida temerilor și suspiciunilor lor, și-au manifestat capacitatea de a depăși contradicțiile, de a găsi puncte convergente și de a lucra împreună în interesele integrării europene și în baza principiilor democratice. Partidul Popular Creștin Democrat și Partidul Comunist din Republica Moldova întreprind actualmente eforturi legislative foarte serioase cu scopul de a aduce legislația Republicii Moldova în corespundere cu standardele legale europene¹.

În raportul din 16 septembrie 2005, adresat Adunării Parlamentare a Consiliului Europei cu privire la „Funcționarea instituțiilor democratice în Republica Moldova” (Doc. 10671), citim:

„Începând cu anul 2002, Partidul Comunist de guvernare a luat o poziție pro-europeană și actualmente pare determinat să accelereze procesul de integrare europeană. De la alegerile parlamentare din martie 2005, Președintele a avut, de asemenea, sprijinul unei părți a opoziției, inclusiv a Partidului Popular Creștin Democrat, cu condiția că el va realiza reforme legislative rapide... Parlamentul nou ales al Republicii Moldova a luat inițiativa excepțională de a adopta, în unanimitate, la prima sa ședință plenară, o Declarație cu privire la Parteneriatul Politic pentru Realizarea Obiectivelor de Integrare Europeană. Maturitatea politică și responsabilitatea politicienilor din Republica Moldova în ochii poporului lor și ai țărilor lor va fi, de asemenea, apreciată prin prisma acestui spirit de cooperare și a tuturor reformelor democratice pe care ei sunt capabili să le realizeze...”²

Luând în considerație evenimentele și evoluțiile excepționale menționate mai sus, ar fi fost relevant ca ele să fi fost reflectate în hotărârea Curții. Chestiunea radierii cererii putea fi, de asemenea, luată în considerație.

Salut introducerea în hotărâre (paragraful 78) a declarației conform căreia „Curtea a notat cu satisfacție acceptul autorităților Republicii Moldova de a revoca suspendarea ca urmare a solicitării Secretarului General adresată în temeiul articolului 52 al Convenției...”, însă acest lucru, în opinia mea, nu este suficient.

Regret profund că majoritatea a omis o oportunitate foarte bună de a lua în considerație toate evenimentele și evoluțiile recente evidențiate mai sus și că nici măcar nu le-a menționat în hotărâre. Eu nu consider această abordare ca fiind foarte corectă, deoarece, în opinia mea, evenimentele descrise în hotărâre, examinate izolat, creează o imagine distorsionată a ceea ce s-a întâmplat și se întâmplă în continuare în Republica Moldova.

¹ A se vedea „Comunicatul cu ocazia desfășurării Consiliului Național Lărgit al Partidului Popular Creștin Democrat”, <http://www.ppcd.md/ro/press/42.htm>.

² A se vedea Adunarea Parlamentară Doc. 10671, raportul cu privire la „Funcționarea instituțiilor democratice în Republica Moldova”, 16 septembrie 2005, §§ 3-4.

B. Motivele dezacordului cu decizia majorității

Întreaga hotărâre se bazează pe argumentul că în această cauză a avut loc o ingerință sub forma suspendării activităților PPCD³.

De la bun început, este necesar de menționat că, în conformitate cu legislația Republicii Moldova, o suspendare totală sau absolută a activităților unui partid nu este permisă. Legea privind partidele și alte organizații social-politice prevede că, pe durata suspendării temporare, restricțiile pot fi impuse doar cu privire la patru forme de activitate: folosirea mijloacelor de informare în masă, propaganda și agitația, efectuarea operațiunilor bancare sau a altor operațiuni legate de bunuri, precum și participarea la alegeri.

Alte forme atât ale activităților cotidiene, cât și ale celor politice (precum, spre exemplu, activitatea în Parlament sau în consiliile locale, organizarea întrunirilor de partid atât la nivel local, cât și central, a conferințelor, a seminarelor, folosirea oficiilor, a sediilor, a computerelor, precum și alte forme de activitate de birou) nu pot fi restricționate, chiar și pe durata suspendării.

În opinia mea, concluzia că a existat o suspendare în cauza aflată în examinare a fost formulată, cel puțin parțial, din cauza prezentării superficiale – chiar eronate – a legislației naționale a Republicii Moldova.

Paragraful 37 al hotărârii, care descrie „prevederile relevante” ale Legii privind partidele și alte organizații social-politice, conține următorul pasaj:

„... ”

Articolul 29

„Ministerul Justiției va suspenda activitatea partidului sau a altei organizații social-politice în cazul în care acestea au încălcat Constituția sau prezenta lege sau nu au îndeplinit cerințele expuse în avertisment.”

La 21 noiembrie 2003, acest alineat a fost modificat după cum urmează:

„Ministerul Justiției va suspenda activitatea partidului sau a altei organizații social-politice în cazul în care acestea au încălcat Constituția.

În acest caz Ministerul Justiției va informa în scris organele de conducere ale partidului respectiv indicând încălcările prevederilor legii și stabilind termenul pentru înlăturarea lor.

În perioada campaniilor electorale activitatea partidelor și altor organizații social-politice poate fi suspendată numai de către Curtea Supremă de Justiție.

În timpul suspendării activității partidului sau a altei organizații social-politice, acestora li se interzice să se folosească de mijloacele de informare în masă, să facă

³ A se vedea paragrafele 71-78 ale hotărârii.

propagandă și agitație, să efectueze operațiuni bancare sau alte operațiuni legate de bunuri, precum și să participe la alegeri.

După înlăturarea contravențiilor, partidul, altă organizație social-politică informează despre aceasta Ministerul Justiției, care, în termen de 5 zile, autorizează reluarea activității partidului, altei organizații social-politice.

Activitatea partidului sau a altei organizații social-politice poate fi suspendată pe un termen de până la șase luni. În cazul în care nu se vor înlătura încălcările prevederii legii sau pe parcursul unui an, din ziua suspendării, se comit din nou încălcări ale legii, activitatea se suspendă pentru un an de zile.”

...”

Din cauza prezentării nu prea clare a articolului 29, acest pasaj din hotărâre creează impresia că prevederile „...În timpul suspendării activității partidului sau a altei organizații social-politice, acestora li se interzice să se folosească de mijloacele de informare în masă, să facă propagandă și agitație, să efectueze operațiuni bancare sau alte operațiuni legate de bunuri, precum și să participe la alegeri...” nu au existat la momentul când activitatea PPCD se pretinde că a fost „suspendată”.

Însă acest lucru pur și simplu nu este adevărat.

Mi-e teamă că legislația din Republica Moldova, după cum am menționat, nu a fost prezentată foarte bine în ceea ce privește acest aspect.

La momentul evenimentelor, articolul 29 al Legii menționate mai sus – adică, înainte de modificările de la 21 noiembrie 2003 - avea următoarea formulare:

„Ministerul Justiției va suspenda temporar activitatea partidului sau a altei organizații social - politice în cazul în care acestea au încălcat Constituția sau normele prezentei legi, sau nu au realizat indicațiile în termenul stabilit.

În acest caz Ministerul Justiției va informa în scris organele de conducere ale partidului respectiv indicând încălcările prevederilor legii și stabilind termenul pentru înlăturarea lor.

În perioada campaniilor electorale activitatea partidelor și altor organizații social-politice poate fi suspendată numai de către Curtea Supremă de Justiție.

În timpul suspendării activității partidului sau a altei organizații social-politice, acestora li se interzice să se folosească de mijloacele de informare în masă, să facă propagandă și agitație, să efectueze operațiuni bancare sau alte operații legate de bunuri, precum și să participe la alegeri.

După înlăturarea contravențiilor, partidul, altă organizație social-politică informează Ministerul Justiției, care, în termen de 5 zile, autorizează reluarea activității partidului, altei organizații social-politice.

Activitatea partidului sau a altei organizații social-politice poate fi suspendată pe un termen de șase luni. În cazul în care nu se vor înlătura încălcările prevederii legii, activitatea se suspendă pentru un an de zile.”

Ca rezultat al modificărilor din 21 noiembrie 2003, sfârșitul primului paragraf „...sau normele prezentei legi, sau nu au realizat indicațiile în termenul stabilit...” a fost exclus, restul articolului rămânând intact⁴.

Prin urmare, în timpul pretensei „suspendări”, adică, în ianuarie și februarie 2002, în vigoare erau următoarele prevederi:

„În timpul suspendării activității partidului sau a altei organizații social-politice, acestora li se interzice să se folosească de mijloacele de informare în masă, să facă propagandă și agitație, să efectueze operațiuni bancare sau alte operații legate de bunuri, precum și să participe la alegeri...”

În opinia mea, pentru a constata că a existat o suspendare a activităților PPCD, majoritatea trebuia să se fi asigurat că în urma deciziei ministrului Justiției, acest partid politic fie a fost lipsit de posibilitatea de a folosi mijloacele de informare în masă, de a face propagandă și agitație, de a efectua operațiuni bancare sau alte operațiuni legate de bunuri, fie de a participa la alegeri.

Deoarece PPCD a ignorat decizia emisă de ministru, iar ministrul, la rândul său, manifestându-și bunăvoința, a decis să nu execute decizia sa, putem afirma că nu au existat consecințe negative pentru PPCD.

Reprezentanții PPCD nu au prezentat nicio probă care să dovedească că, în urma deciziei ministrului Justiției, clientul lor a fost lipsit de posibilitatea de a folosi mijloacele de informare în masă sau de a face propagandă și agitație, sau că el a avut conturi bancare ori alte bunuri, însă a pierdut posibilitatea să efectueze tranzacții cu acele bunuri, sau că el a fost lipsit de posibilitatea de a participa la alegeri.

Nu există în dosar nicio probă care să indice că oricare din consecințele negative de mai sus ar fi survenit.

Toate aceste argumente arată că *de facto* nu a existat nicio suspendare a activităților PPCD. În această cauză, în termeni practici, avem de-a face nu cu o „suspendare reală”, ci mai degrabă cu o „decizie de a suspenda”, care a rămas neexecutată și care, după 20 de zile, a fost revocată de același funcționar public.

Eu consider că, în asemenea circumstanțe, este corect și justificat de a vorbi despre o încercare abandonată de a suspenda activitățile PPCD.

În opinia mea umilă, în această cauză noi ar fi trebuit să discutăm despre o ingerință de natură neclară – încercarea abandonată de a suspenda activitățile PPCD prin intermediul unei decizii neexecutate, și nu a unei „suspendări” care, așa cum am menționat deja, nu a avut niciun efect. Problema „necesității ingerinței”, în forma în care ea a fost prezentată în hotărâre, îmi creează o altă dificultate.

⁴ A se vedea Legea LRM718/1991 privind partidele și alte organizații social-politice, http://www.justice.md/lex/document_rom.php?id=28087.

Această chestiune a „necesității ingerinței” nu poate fi analizată *in abstracto* și este strâns legată de problemele legalității ingerinței, existența unor necesități sociale imperioase și legalitatea scopurilor ingerinței. Natura ingerinței și proporționalitatea ei față de scopurile legitime urmărite sunt de o importanță crucială pentru determinarea faptului dacă a existat sau nu o violare.

Eu sunt pe deplin de acord cu declarația majorității din paragraful 48 că o ingerință va constitui o încălcare a articolului 11, cu excepția cazului când ea a fost „prevăzută de lege”, a urmărit unul sau mai multe scopuri legitime prevăzute de paragraful 2 și a fost „necesară într-o societate democratică” în vederea atingerii acestor scopuri.

Din păcate, majoritatea, contrar declarației de mai sus, a decis să nu examineze problema legalității ingerinței și natura scopurilor urmărite. În opinia mea, este pur și simplu imposibil de a evalua criteriul „necesar într-o societate democratică” fără a evalua anterior natura legală a măsurilor luate și a scopurilor urmărite de Guvern. Pentru a fi „necesară”, ingerința trebuie să fie proporțională unei „necesități sociale imperioase”. „Necesitatea socială imperioasă”, la rândul său, determină natura scopurilor urmărite. Prin urmare, toate elementele menționate mai sus trebuie examinate împreună, începând, bineînțeles, cu determinarea legalității ingerinței.

C. Motivele pentru a vota în favoarea constatării unei violări în această cauză

În opinia mea, emiterea unei decizii cu privire la suspendarea unui partid politic, care nu a fost niciodată executată, nu a avut nicio consecință negativă, a fost, pur și simplu, ignorată de partid, iar după 20 de zile a fost revocată de același funcționar care anterior a emis-o, nu va atinge un nivel de gravitate care să ceară protecție internațională decât dacă ea a fost emisă contrar legii.

Aici eu văd o problemă reală. Eu mă îndoiesc foarte mult că emiterea deciziei în cauză a fost în conformitate cu legea.

Conform jurisprudenței Curții, o normă nu poate fi considerată „lege” decât dacă ea este formulată cu suficientă precizie, astfel încât să permită persoanei să decidă comportamentul său: el sau ea trebuie să poată - în caz de necesitate cu consultanță corespunzătoare - să prevadă, în mod rezonabil, în dependență de circumstanțele cauzei, consecințele care pot să rezulte dintr-o acțiune concretă⁵.

Aici merită de menționat că Legea privind partidele și alte organizații social-politice nu prevede răspunderea colectivă; cu alte cuvinte, ea nu prevede răspunderea partidului pentru acțiunile întreprinse de membrii săi.

⁵ A se vedea *Sunday Times v. the United Kingdom (no. 1)*, hotărâre din 26 aprilie 1979, Seria A, nr. 30, p. 31, § 49.

Lipsa prevederilor legale, care să reglementeze răspunderea partidului pentru acțiunile unora din membrii săi, face aplicarea restricțiilor prevăzute de lege neexecutorie în termeni practici.

Acest motiv în sine ar putea face decizia respectivă neîntemeiată din punct de vedere legal, ceea ce ne-ar permite să constatăm că ingerința nu a fost „prevăzută de lege”. Aici trebuie să menționez că acest argument a fost, în esență, unul din cele pe care s-a bazat reclamantul atunci când a declarat că toate întrunirile și demonstrațiile în cauză au fost organizate de deputații PPCD, și nu de PPCD.

Eu sunt de acord cu reprezentanții reclamantului asupra acestui punct. Într-adevăr, nu există nimic în dosar care ar putea sugera că PPCD în calitate de formațiune politică a avut vreo legătură cu adunările care s-au desfășurat în principala piață din capitala Republicii Moldova.

Toate argumentele expuse în hotărâre ar fi fost întemeiate dacă autoritățile de stat ar fi aplicat restricții unor persoane particulare. În acest caz, eu aș fi fost de acord că ingerința a fost prevăzută de lege și a avut un scop legitim, însă, probabil, nu a fost necesară într-o societate democratică, dar nu acesta a fost cazul.

Această cauză se referă mai degrabă la o **entitate legală** decât la o **persoană privată**. Legea privind partidele și alte organizații social-politice nu a conținut și, în continuare, nu conține nicio prevedere legală directă care să reglementeze cu suficientă claritate responsabilitatea partidelor politice (a entităților legale) pentru faptele comise de către membrii lor (persoane private).

La cea de-a 41-a sesiune plenară din 10 și 11 decembrie 1999, Comisia de la Veneția a adoptat reguli cu privire la interzicerea și lichidarea partidelor politice și la alte măsuri similare.

Potrivit acestor reguli, un partid politic în sine nu poate fi responsabil pentru comportamentul individual al membrilor săi, care nu au fost autorizați de către partid în cadrul activităților politice/publice și de partid⁶.

Acesta este exact cazul în ceea ce privește legislația Republicii Moldova.

Mai mult, articolul 20 al Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor prevede că pot fi aplicate sancțiuni administrative sau penale organizatorilor sau participanților la o adunare care încalcă prevederile legii. Legea nu prevede răspunderea unui partid politic pentru încălcările legislației comise în cursul unei adunări organizate de el.

Nici Legea cu privire la instituțiile financiare și nici Legea cu privire la proprietate nu prevăd posibilitatea sechestrării bunurilor unui partid politic în cazul suspendării activităților sale. Nici Legea presei sau Legea audiovizualului nu prevăd vreun temei legal pentru limitările cu privire la folosirea unor astfel de mijloace de informare de către un partid politic pe durata suspendării partidului.

⁶ A se vedea, Regulile cu privire la interzicerea și lichidarea partidelor politice și alte măsuri similare, [http://www.venice.coe.int/docs/2000/CDL-INF\(2000\)001-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2000/CDL-INF(2000)001-e.asp).

Având în vedere toate aceste lacune evidente în legislație, aplicarea unei „suspendări temporare”, urmată de restricțiile prevăzute de articolul 29 al Legii privind partidele și alte organizații social-politice (și anume, „...în timpul suspendării activității partidului sau a altei organizații social-politice, acestora li se interzice să se folosească de mijloacele de informare în masă, să facă propagandă și agitație, să efectueze operațiuni bancare sau alte operații legate de bunuri, precum și să participe la alegeri...”), este ilegală atât în conformitate cu Convenția, cât și cu legislația Republicii Moldova.

În concluzie, în opinia mea, în această cauză ingerința nu a fost prevăzută de lege. Prin urmare, a avut loc o violare a articolului 11 al Convenției și, în consecință, nu a fost necesară examinarea chestiunii cu privire la proporționalitatea acestei ingerințe.

D. Natura excesivă a onorariilor avocaților

Mai există un aspect al acestei cauze cu care eu nu sunt de acord: suma acordată cu titlu de onorarii pentru avocați – 4,000 euro (EUR). Eu consider că această sumă este excesivă și nu corespunde nici lucrului efectuat și nici jurisprudenței Curții.

Eu aș fi fost gata să accept această sumă cu titlu de costuri și cheltuieli, dacă avocații ar fi contribuit la aflarea adevărului în această cauză, însă nu a fost așa. Eu am menționat deja că nu a fost prezentată nicio probă care să demonstreze că într-adevăr față de PPCD a fost aplicată suspendarea. Acest lucru, în termeni practici, a plasat Curtea într-o poziție în care, în absența probelor, ea a trebuit să accepte că aplicarea suspendării a avut într-adevăr loc.

Mai mult, în cererea lor inițială, reprezentanții reclamantului s-au bazat pe articolele 6, 10 și 11, precum și pe articolul 1 Protocolul nr. 1. Ulterior, ei au decis să-și retragă pretențiile formulate în temeiul articolului 6 și articolului 1 Protocolul nr. 1. La rândul său, Curtea a decis să nu examineze pretenția în temeiul articolului 10. Din aceste patru pretenții, Curtea a constatat violarea doar a unei prevederi a Convenției, și anume a articolului 11.

Există o practică de lungă durată a Curții să reducă sumele acordate cu titlu de costuri și cheltuieli proporțional numărului de violări constatate.

În cauza *Nikolova v. Bulgaria*, Curtea a declarat:

„...Curtea reamintește că pentru ca costurile și cheltuielile să fie rambursate în temeiul articolului 41 al Convenției, trebuie stabilit faptul dacă ele au fost necesare, realmente angajate și rezonabile ca mărime (a se vedea, printre altele, *Campbell and Fell v. the United Kingdom*, hotărâre din 28 iunie 1984, Seria A nr. 80, pp. 55-56, § 143).

Curtea notează că o parte a onorariilor pretinse de avocat se referă la apărarea reclamantului împotriva învinuirilor penale în procedurile naționale și pretenția sa cu privire la pretinsa inechitate, care a fost declarată inadmisibilă de către Comisie.

Aceste onorarii nu constituie cheltuieli care au fost necesare în procesul de obținere a reparațiilor pentru violările Convenției, constatate în această cauză (a se vedea *Mats Jacobsson v. Sweden*, hotărâre din 28 iunie 1990, Seria A nr. 180-A, p. 16, § 46). Numărul de ore pe care avocatul pretinde că le-a petrecut lucrând asupra cauzei pare, de asemenea, a fi excesiv...”.⁷

În cauza *Debono v. Malta*, Curtea a declarat, de asemenea, că pretențiile reclamantului, cu excepția celei cu privire la încălcarea principiului „termenului rezonabil”, au fost declarate inadmisibile. Prin urmare, ea a considerat potrivit să ramburseze doar o parte din costurile și cheltuielile pretinse de reclamant.⁸

Eu consider că în această cauză ar trebui luată o atitudine similară.

Mai mult, avocații reclamantului în această cauză sunt reprezentanți ai organizației „Juriștii pentru Drepturile Omului”. Eu am un respect deosebit pentru această organizație, care este foarte activă în domeniul protecției drepturilor omului și care a depus la Curte un număr destul de considerabil de cereri, ridicând chestiuni care sunt serioase din punctul de vedere al protecției drepturilor omului și foarte interesante din punct de vedere legal. Totuși, aici există o problemă: această organizație este o organizație non-guvernamentală (ONG), care activează în baza Legii cu privire la asociațiile obștești.⁹ În conformitate cu această lege, toate ONG-urile din Republica Moldova sunt organizații non-profit și eu am marii dubii că un ONG non-profit ar trebui să aplice rate care să le depășească pe cele aplicabile avocaților care lucrează pentru Baroul Avocaților din Republica Moldova. Eu mă tem că aplicându-se față de ONG-uri rate care, teoretic, ar putea fi aplicate de organizațiile profesionale cu scop lucrativ s-ar distorsiona însăși natura idealurilor societății civile.

Merită, de asemenea, să menționăm faptul că ONG „Juriștii pentru Drepturile Omului”, împreună cu Comitetul Helsinki, LADOM și altele, se plasează în rândurile organizațiilor care oferă servicii juridice gratuite.¹⁰

Mi-e teamă că-mi este foarte dificil să accept că ratele de EUR 60 și EUR 80 pentru o oră de lucru pretinse de reprezentanții reclamantului ar

⁷ A se vedea *Nikolova v. Bulgaria* [GC], nr. 31195/96, § 79, ECHR 1999-II.

⁸ A se vedea *Debono v. Malta*, nr. 34539/02, § 54, 7 februarie 2006.

⁹ A se vedea Закон ZPM837/1996 Об общественных объединениях, Ст. 1, http://www.justice.md/lex/document_rus.php?id=26466.

¹⁰ A se vedea pe Internet ziarul *Press obozrenie*, „Не молчи”: в Молдове пройдет информационная кампания по правам человека, „...в рамках кампании гражданам будут раздаваться информационные материалы о правах человека а также листовки с адресами и контактной информацией организаций, которые предоставляют бесплатные юридические услуги. Среди них числятся пять юридических учреждений при Государственном университете Молдовы, Центр по защите прав человека и неправительственные организации „Юристы за права человека”, „Институт уголовных реформ”, „Комитет Хельсинки в Молдове”, „LADOM” и „Promo-lex”...” <http://press.try.md/view.php?id=67252&iddb=Society>.

putea fi considerate ca prestare de servicii juridice gratuite sau ca o activitate „non-profit”.

Prin urmare, dacă luăm în considerație faptul că numai una din cele patru pretenții a fost declarată admisibilă și numai o violare a fost constatată, precum și statutul de ONG non-profit pe care îl are „Juriștii pentru Drepturile Omului”, suma acordată cu titlu de costuri și cheltuieli ar trebui redusă în jumătate și ar trebui să fie la nivelul de aproximativ EUR 2,000 pentru a compensa pe deplin reprezentanții reclamantului pentru cheltuielile care au fost realmente angajate, și nu pentru cheltuieli ipotetice sau speculative și, mai mult, pentru a le asigura un standard de trai foarte confortabil pentru cel puțin câteva luni.

Iată unde eu, în mod respectuos, nu sunt de acord cu majoritatea.

OPINIA SEPARATĂ A JUDECĂTORULUI BORREGO BORREGO

(Traducere)

Eu regret că nu pot fi de acord cu motivarea majorității Camerei.

În această cauză, noi, foarte pe scurt, putem distinge între două aspecte: o acțiune și o reacție.

În ceea ce privește acțiunea, au avut loc demonstrații pașnice timp de opt zile în Piața Marii Adunări Naționale (a se vedea paragrafele 19 și 33 ale hotărârii), fără respectarea cerințelor formale prevăzute în Legea cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor. Responsabilitatea pentru aceste demonstrații trebuie atribuită reclamantului (a se vedea *Refah Partisi (The Welfare Party) and Others v. Turkey* [GC], nr. 41340/98, 41342/98, 41343/98 și 41344/98, § 115, ECHR 2003-II).

În ceea ce privește reacția autorităților din Republica Moldova, este vorba despre suspendarea timp de o lună impusă partidului în cauză. Având în vedere Convenția, circumstanțele cauzei și faptul că urmau să aibă loc alegeri locale, această suspendare a activităților partidului politic trebuie văzută ca o măsură care nu a fost necesară într-o societate democratică.

Totuși, în pofida tuturor acestor fapte, eu consider că nu a existat o violare a Convenției în această cauză. De ce?

În opinia mea, deoarece în această cauză au fost două aspecte foarte importante cărora Curtea nu le-a acordat o atenție cuvenită.

În primul rând, în răspuns la scrisoarea trimisă de Secretarul General al Consiliului Europei autorităților din Republica Moldova în conformitate cu articolul 52 al Convenției, ministrul Justiției a revocat suspendarea activităților partidului (a se vedea paragraful 25 al hotărârii).

Așa precum înțeleg eu, Convenția formează un tot întreg: articolul 11 este parte din ea, așa precum sunt parte a Convenției și Secțiunea a II-a și articolul 52. Scopul Convenției, în întregime, este de a proteja drepturile omului. Dreptul garantat de articolul 11 a fost respectat ca rezultat al aplicării măsurilor prevăzute în articolul 52, cu mult înainte ca hotărârea Curții să fie adoptată.

În al doilea rând, suspendarea partidului „nu a avut niciun efect negativ asupra PPCD, deoarece ea nu a fost executată, conturile PPCD nu au fost sechestrare, iar partidul a putut să-și continue activitatea în mod nestingherit”, așa precum a constatat Curtea Supremă de Justiție (a se vedea paragraful 28).

Pe scurt, eu consider că, deoarece suspendarea a fost revocată și nu a fost niciodată executată, în această cauză nu a existat o violare a Convenției.